

دانشگاه تهران
دانشکده داروسازی

جهت اخذ درجه دکتری

عنوان :

بررسی بهداشت دانشجویان ایرانی و مقایسه آن
با بهداشت دانشجویان کشورهای پیشرفته

استاد راهنما : جناب آقای دکتر محمد علی مولوی

نگارش : محمد ضحوری

سال تحصیلی ۴۹ - ۱۳۴۸

۱۰۳۷۱

تقدیم به استاد ارجمند جناب آقای دکتر
محمد علی مولوی که راهنمایی این پایتختان
نامه را تقبل فرمودند و در تهیه آن از
هیچ گونه کمکی دریغ نفرمودند .

تقدیم به پدر و مادر عزیزم که خود چون دو شمع
فروزان سوختند و مرا فروغ جاودانه بخشیدند .

تقدیم به برادر و خواهر گرامکنه مسرا
در راه تحصیل علم یاری فرمودند .

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
۳	<u>فصل اول: بهداشت عمومی</u>
۵	اقدامات بهداشت عمومی
۶	شعب بهداشت
۷	هدفهای برنامه های بهداشتی
۸	دشمنان بهداشت
۹	تخصیلات از نظر بهداشت روانی از مدرسه تا دانشگاه
۱۰	بهداشت روانی در دانشگاه و رفتار غیرعادی دانشجویان
۱۲	رابطه ارزش غذایی با وزن ثابت بدن و نقش آن در بهداشت
۱۷	مقدار کالری لازم در اشخاص مختلف و سنین مختلف
۱۹	آموزش تغذیه
۲۰	نظری بر رشد همگانی جمعیت و نقش تغذیه و بهداشت در آن
۲۳	میزان مرگ و میر در سنین مختلف
	<u>فصل دوم:</u>
۲۵	آمار و برنامه کار مرکز بهداشت دانشگاه تهران
۲۷	مرکز بهداشتی کوی دانشگاه
۲۹	جدولها و نمودارهای مراجعین به مرکز بهداشت دانشگاه تهران طی پنجسال اخیر
۴۶	مرکز مشاوره و راهنمایی دانشجویان

۱۸ / ۳۷۸ : ۹ / ۵۱۳ / ۵۲ / ۵ / بررسی و ارزش دانشگاه تهران / آمار و برنامه کار مرکز بهداشت دانشگاه تهران / ۱۳۵۷

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۵۱	آزمایشاتی که در بدو ورود به دانشگاه از دانشجویان صورت میگیرد
۵۲	بهداشت دانشجویان در دانشگاه مشهد
۵۳	اهمیت معاینات سالیانه دانشجویان
	<u>فصل سوم :</u>
۵۵	گزارشاتی از مراکز بهداشت دانشگاههای کشورهای پیشرفته
۵۵	دانشگاه کمبریج
۵۶	دانشگاه آکسفورد
۶۰	دانشگاه پزشکی ورجینیا
۶۱	دانشگاه کاردیف
۶۷	دانشگاه برادفورد
۷۴	دانشگاه آندروز
۷۹	دانشگاه منچستر
۸۰	دانشگاه نیواوراکا
۸۶	دانشگاه لیدز
۸۷	دانشگاه اوزاکا
۹۰	دانشگاه آستردام
۹۱	دانشگاه آمردین
۱۰۷	دانشگاه بروکسل
۱۰۸	دانشگاه ژنو

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۱۰	شرایط عمومی بیمه دانشجویان آلمانی <u>فصل چهارم :</u>
۱۱۷	نتیجه گیری ، مقایسه ، پیشنهادات
۱۲۲	گزارش سازمان جهانی بهداشت در مورد سرویسهای بهداشتی دانشگاهها (U. H. S)

موضوع پایان نامه ای که هم اکنون از شما میگذرد بررسی وضع بهداشت و سلامتی دانشجویان ایرانی و مقایسه آن با دانشجویان معالک مترقی می باشد . این مطالعات و تجسساتی که بر اثر جمع آوری آمار و چگونگی بهداشت دانشجویان ایرانی (دانشگاه تهران بمنوا ن نمونه) صورت گرفت نتایج جالبی از این نوع و تعداد بیماریها بدست آمد که پالمسور خلاصه در این کتابچه جمع آوری شده است . آمار مورد نظر از مرکز بهداشت دانشگاه تهیه شده است . این آمار مربوط به پنج سال اخیر (از سال ۴۴ تا ۴۹) میباشد .

از نظر کسب اطلاع و مدارک از کیفیت بهداشت و سلامتی دانشجویان خارجی هم باید بعرض برسانم که در حدود ۶۰ نامه بمراکز بهداشتی مهمترین دانشگاههای آمریکا ، انگلستان ، آلمان ، فرانسه ، اسپانیا ، ایتالیا ، ژاپن ، سوئیس و چند کشور دیگر نوشتم و از آنها درخواست مطالبی را نمودم که خوشبختانه اکثر پاسخهای جامع و کامل همراه با مدارک کافی فرستادند این سئوالات عبارت بودند از :

۱- آیا از دانشجویان درید و ورود بدانشگاه امتحانات بهداشتی میکنید و اگر

آزمایشات بهداشتی صورت میگیرد چگونه و چه آزمایشاتی هستند ؟

۲- آیا در حین سال تحصیلی تعلیمات بهداشتی برای دانشجویان دارید ؟

۳- آیا در آن دانشگاه مرکز بهداشتی بخصوص برای دانشجویان وجود دارد ؟

۴- آیا در آن دانشگاه طرح بیمه دانشجویی وجود دارد ؟

۵- آیا گزارش و دفترهای گانی وثبت و ضبطی از وضع بیماری و سلامتی دانشجویان تهیه

میشود و اگر چنین است لطفاً مدارک لازم را جهت بررسی وضع بیماری و سلامتی دانشجویان

آن دانشگاه را برای من بفرستید .

البته قبل از شروع موضوع اصلی مورد بحث لازم میدانم ابتدا مختصری از بهداشت عمومی اقدامات بهداشتی و لزوم آن ، تعریف های مختلف بهداشت که تاکنون شده است ، شعب بهداشت و هدفهای برنامه های بهداشتی و نیز اندکی در مورد تغذیه و رشد همگانی و میزان مرگ و میراحتسابی بر اثر فقد غذائی و نداشتن بهداشت و ارزش غذائی در رشد و نمو و غیره اشاره ای شود تا بماند بدین وسیله یک ایده های کلی در مورد بهداشت در اختیار علاقمندان قرارگیرد .

از نظر قدمت بررسی سلامتی دانشجویان باید گفت که در سال ۱۵۸۴ توماس کوگان استاد و صاحب درجه طب کتابی تحت عنوان " لنگرگاه سلامتی" برای آسایش و سلامتی دانشجویان و بسمه آنانی که توجهی به سلامتی دانشجویان دارند نوشته و بگمانم این قدیمی ترین کتاب در زبان انگلیسی درباره بهداشت دانشجویان است .

”فصل اول”

بهداشت عمومی :

تعریف بهداشت عمومی سمواره در حال تغییر است بطوریکه تعریفی که در آغاز قرن بیستم برای بهداشت عمومی مورد قبول بوده است امروز ناقصی بنظر میرسد و با احتمال قوی تعریفی که امروز مورد قبول است برای قریب بعد نارسا خواهد بود ، زیرا بهداشت عمومی سمواره در حال توسعه و پیشرفت است و هر تعریفی با عصور زمان مشخصی قابل تطبیق است .

اگر در نیمه دوم قرن نوزدهم تعریف ”بهداشت عمومی ” ایجاد محیط مناسبهوسیه — بهسازی و اقدامات بهداشتی برای محدود کردن مخاطرات بیماریهای همه گیر و جهانگیر بوده است پس از اکتشافات بزرگ میکروب شناسی که در اثر نبوغ پاستور و سایر دانشمندان انجام شده بود حفاظت افراد از ابتلا به بیماریهای واگیرهوسیه مایه کوبی اضافه گردید . و بالاخره در سالهای اخیر که بهداشت عمومی یکی از علوم اجتماعی شناخته شده است افزایش قدرت بشری و بالا بردن سطح زندگی افراد نیز در قلمرو بهداشت عمومی راه یافته است ، بنابراین پیدا کردن تعریف جامعی برای بهداشت عمومی امری دشوار است . در این راه پرفسور وینسلو تعریفی که از بهداشت عمومی کرده است شهرت جهانی دارد و مورد قبول اکثر متخصصین این رشته میباشد .

” بهداشت عمومی عبارتست از علم و فنر پیش گیری بیماریها ، از دیار عمر ، بهبود بهداشت جسمی و ثمره فعالیت افراد هوسیه مساعی متشکله اجتماع برای بهسازی محیط . مراقبت و محدود ساختن بیماریهای قابل انتقال آموزش بهداشت شخصی و اجتماعی به افراد ، ایجاد موسسات پزشکی و پرستاری بمنظور تشخیص زود رس و پیش گیری بیماریها ، بهبود وضعیت اجتماعی و بالا بردن سطح زندگی افراد بطوریکه هر فرد قادر به حفظ تندرستی خود باشد تا در نتیجه هر فرد با توجه به مسئولیت و حق خود برای استفاده از تندرستی و طول عمر از این

مزایا بهره مند گردد .

بنابراین بهسازی محیط ، پیش گیری بیماریها ، پیشرفت بهداشت ، آموزش بهداشت و تربیت بهداشتی افراد و حتی فعالیتهای درمانی و پرستاری و بالابردن سطح زندگی افراد نیز قسمتی از برنامه بهداشت عمومی است و هدف این اقدامات اینستکه هر فرد از تندرستی و طول عمر و آسایش در دوران زندگی متمتع گردد .

در سالهای اخیر و تعریف جدید بهداشت عمومی قابل توجه میباشد . یکی تعریفی است که مورد قبول نمایندگان جامعه پزشکی امریکاست که عبارت است از :

" بهداشت عمومی عبارتست از علم و هنر حفظ ، حمایت و بهبود تندرستی افراد بوسیله مساعی متشکله اجتماع " .

بنابراین خدمات پزشکی ، درمانی که بتوسط هیئت اجتماع برای گروه های مخصوصی (بیماریها و ناگیر ، بیماران بی بضاعت) تامین میگردد در زمره اقدامات بهداشت عمومی محسوب میگردد .

تعریف دیگر که مورد قبول سازمان جهانی بهداشت واقع شده است و در اساسنامه سازمان قید شده در حقیقت تعریف تندرستی میباشد .

" مفهوم بهداشت عمومی تنها عدم وجود بیماری یا ضعف و نقیض عضوی نیست ، بلکه آسایش و سلامت کامل جسمی و روحی و اجتماعی افراد میباشد . "

بد نبال قبول این تعریف برای تندرستی افقهای جدیدی برای بهداشت عمومی باز و فعالیتهای دامن داری در سراسر جهان آغاز گشته است ، که هدف آنها تامین آسایش و خوشبختی بشر و ساختن نهائی بهتر است .

اقدامات بهداشت عمومی :

ازحشی که درباره تعریف بهداشت عمومی نمودیم چنین نتیجه میگیریم که میدان عمل و -
فعالیت بهداشت عمومی فوق العاده وسیع گشته و شامل فعالیتهای و اقداماتی است که سازمانهای
بهداشتی برای حفظ تندرستی عموم و ازدیاد آن و نیروی بشری انجام میدهند و ازاین -
اقدامات تمام هیئت اجتماع و یا بعضی طبقات آن بهره مند میگردند .

مهمترین اقدامات بهداشت عمومی :

پیشگیری بیماریهای واگیر ، تهیه و مراقبت آب آشامیدنی ، تخلیه و تصفیه گندانیها ،
جمع آوری زباله ، مبارزه باحشرات و جوندگان ، بازرسی مواد غذایی و شیرو بهداشت
مسکن ، پیشگیری آلودگی هوای شهرها ، بهداشت مادران و کودکان ، بهداشت -
آموزشگاهها ، بهداشت کارخانجات میباشد ولی اقدامات دیگری از قبیل : پیشگیری کمبود
مواد غذایی و اعتیاد بمواد مخدره ، پیشگیری اختلالات روانی و شخصیتی ، پیشگیری از
بیماریهای حرفه ای ، پیشگیری از عواملی که احتمالاً موجب بیماری سرطان میشود ، پیشگیری
بیماریهای قلب و عروق ، پیشگیری بیماریهای ارثی ، پیشگیری حوادث کار تا حد امکان
آموزش حرفه ای مناسب بمعمولین ، اقداماتی که برای تسهیل تحصیلات پزشکی و تخصصی
و آموزش بهداشت و تقسیم عادلانه پزشکان و کارمندان پزشکی در شهرها و دهها انجام
میشود و نیز مطالعات علمی که بمنظور بهبود و بالا بردن بهداشت عمومی انجام میگردد در زمره
اقدامات بهداشت عمومی میباشند .

اکثر این اقدامات با استفاده از هزینه عمومی انجام پذیراست و در اغلب موارد وضع
قوانین و مقررات خاصی نیز لازم است تا مردم مکلف بر رعایت نکات بهداشتی شوند و متخلفین
و تهیه کنندگان مواد غذایی و داروهای تقلبی مجازات گردند .

سازمانهای خیریه نیز در تامین بهداشت عمومی سهیم هستند . و قسمتی از اقدامات بهداشت عمومی به هزینه سازمانهای خیریه انجام میشود .

بالاخره بعضی از فعالیتهای درمانی مانند بیمارستانها که با استفاده از هزینههای عمومی و یا موسسات خیریه یا اشخاص خیر و نیکوکار انجام میشود نیز در زمره اقدامات بهداشت عمومی محسوب میگردد .

شمع بهداشت :

بهداشت امروزه خود بخشی از علم طب را تشکیل میدهد و نیز خود بچند شمع تقسیم میگردد که عبارتند از :

بهداشت شخصی ، اجتماعی ، شهری ، روستائی ، صنعتی ، کار و کارگری ، بهداشت مدارس ، مادران و کودکان ، بهداشت نسل ، بهداشت غذایی ، بهداشت مسکن ، بهداشت بین المللی وغیره .

اینکه اضافه مینمائیم شرط اول خوشبختی و سعادت و ترقی هر شخصی در تندرستی اوست و قوم و جامعه ای سعادت مند هستند که افراد سالم و تندرست داشته باشند و با رعایت قوانین و مقررات بهداشتی باسانی میتوان ازگزند بیماریها منون و محفوظ ماند و این غفلت و لغزش و جهل انسانی است که ویرا به بیماریهای مختلف مبتلا می نماید . و بطور کلی میتوان گفت که بیماری چیزی نیست جز عدم سلامتی همانطور که تاریکی عدم روشنائی را گویند . و بسر هر فرد است که رعایت بهداشت چه شخصی و چه اجتماعی را بنماید و سلامتی ، این نعمت بزرگ و بهرهارا که پروردگار به آدمی عطاء فرموده همیشه در حفظش کوشا باشیم . و تا آدمی مبتلا بدرد ورنج و بیماری نشود قدر و ارزش سلامت و تندرستی را نمی داند و بنا بگفته سعدی (قدر عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید) . همانطور که بهداشت جسم کمال

ضرورت را دارد بهداشت روح نیز از ضروریات است و این دو باید توأم^۱ مراعات گردند زیرا که عقل سلیم در بدن سالم است.

هدفهای برنامه‌های بهداشتی:

تندرستی عاملی است که همواره در طرز فکر و احساسات و رفتار و اعمال ما تاثیر مینماید و بنابراین ارزش زندگی و طول عمر منوط به داشتن سلامت میباشد.

گرانیهاترین ثروتها که حق مسلم بشری است سلامتی میباشد، متأسفانه تا چندی پیش تنها توجه بشر به بهداشت، فقط مجاله انفرادی و فیزیولوژیکی بیماران بود و به بهداشت و سلامت حقیقی توجهی نمیشد، ولی پیشرفتهای روز افزون اخیر باعث شد که تفاوت میان عادی بودن بدن از بیماری و سلامت حقیقی آشکار گردد. زیرا انسان در محیط زندگی میکند و تا محیط کاملاً سالم نباشد سلامت حقیقی پایدار نخواهد بود و همانطور که در صفحات پیش آمد سلامت تنها عاری بودن بدن از بیماری و نقصان عضوی نیست بلکه بهداشت کامل جسمی، روانی و اجتماعی است. بنابراین تن و روان باید با هم آشنگی کامل انجام وظیفه کنند و در نتیجه فردی بوجود بیایند که سالم و پانشاط و فعال بوده و حال جامعه مفید باشد. چه طرز رفتار شخص و توافق او با محیط نیز جزو بهداشت او محسوب میشود.

برای بدست آوردن چنین موهبتی باید دانش چگونگی زیست بهتر و سلامت بیشتر را بیاموزیم، یعنی باید علم بهداشت را به بهترین وجه فرا گیریم، زیرا که با فرا گرفتن و رعایت دقیق اصول بهداشت میتوان سالم بود و از ابتلا به بیماریها برکنار ماند. سلامت و بهداشت زائیده عوامل بسیاری از قبیل وراثت، محیط خانواده، طرز تغذیه، میزان معلومات و اطلاعات، وضع اقتصادی و مادی شخصی و اجتماعی، خدمات عمومی بهداشتی (پیشگیری، معالجه و درمان امراض) و غیره بوده و البته رعایت یا عدم رعایت اصول

بهداشت شخصی و علاقه و فلسفه نسبت به زندگی و هوش و ذکاوت ، قوه تشخیص و قضاوت و غیره نیز هم‌اکنون عوامل مهم بشمار می‌روند .

دشمنان بهداشت :

بهداشت دشمنانی هم دارد که مهمترین آنها عبارتند از : جهل و نادانی ، اعتقاد به خرافات و مذهب‌ها ، بی‌علاقگی به زندگی و بی‌زندگی‌بهرتر ، فقر اقتصادی ، امراض مختلف ، حوادث غیرمترقبه و غیره که خوشبختانه عوامل فوق در طبقه مورد نظر و مورد بررسی و مطالعه ما (دانشجویان) کمتر و حداقل است .

قسمت زیادی از زندگی و سعادت هر اجتماع مربوط به طبقه جوان و فعال و بویژه تحصیل کرده آن اجتماع است . بنابراین باید برای پرورش جسم و روح این طبقه نقشه صحیحی تنظیم گردد ، هدف از بررسی و تحقیق در موضوع این پایان نامه که عبارتست از بررسی بهداشت دانشجویان ایرانی و مقایسه آن با بهداشت دانشجویان دانشگاه‌های مالک مرقی ، اولاً " توسعه و تکمیل موازین بهداشتی و درمانی برای دانشجویان در مرکز بهداشتی دانشگاه و ثانیاً " حل و رفع قسمتی از مشکلات و نیز رفع نواقص بهداشت دانشجویان در مرکز بهداشتی دانشگاه و برقراری تمام تکالیف بهداشتی در سراسر محیط دانشگاهی بنحو صحیح تر و شایسته تر گذشته از اینها با تشریح وضع کنونی بهداشتی و درمانی دانشجویان و مقایسه آن با چگونگی بهداشت و معالجه و درمان دانشجویان خارجی در صورت امکان مسیر روش بهتر و صحیح‌تری را در این اجتماع وسیع دانشجویی پیدا کرده و توسعه و پیشنهاد نمایم . عالی‌ترین آرزوی ما این است که جامعه‌های سالم و سعادتمند داشته باشیم ، زیرا تجربه نشان داده است که تنها در میان چنین جامعه‌های می‌توان تندرست و شاداب زندگی کرد و بیماری و ناراحتی دیگران نمیتواند در سلامت و سعادت ما بدون تاثیر باشد ، مشاهدات روزانه و پیشرفت تمدن و

تجربیات دیگران بما می آموزد که سلامت و سعادت خود را تنها در اجتماع سالم و سعادتمند
 میتوان جستجو کرد و لذا سمدی در قرنهای پیش گفته :

چه عضوی بدرد آورد روزگار دگر عضو هارا نماند قـرار

بامید روزی که بهداشت عمومی و اجتماعی بدان پایه پیشرفت برسد که هرکسی بتواند از جـد
 اکثر امکانات سلامتی و بهداشتی جسمی و روحی و بهترین شرایط زیست برخوردار باشد ،
 زیرا در سایه چنین تعالی خواهد بود که بشر میتواند بتاریکترین زوایای مجهول زندگی دست
 یابد .

یارب این کعبه امید تماشاگر کجست که مغیلان طریقتش گل و نسرین منست

تحصیلات از نظر بهداشت روانی از مدرسه تا دانشگاه :

وجود اختلالات و ناسازگاریهای رفتاری در میان دانش آموزان مسئله ایست بس قدیمی و از
 نظر تئوری هدف آموزش و پرورش و بهداشت جسمی و روانی یکی است . یعنی مقصود هر دو
 ساختن اشخاص سالم ، مفید و خوشبخت است ، اخیراً در مدارس توجه زیادی به پیشرفت
 روانی و اجتماعی دانش آموزان میشود که در ساختن شخصیت آینده آنها تأثیری بسزا
 دارد . مدارس بطور کلی از نظر بهداشت روانی دو وظیفه اصولی دارند : یکی اینکه برنامه
 تعلیماتی آنها بنحو مثبتی درست شده باشد و روشن انضباط بطریقی اجرا شود که از ایجاد
 ناراحتیهای عصبی و روانی در کودک جلوگیری نماید ، وظیفه دیگر مدرسه شناختن آن عده از
 کودکان است که اختلال رفتار دارند و فراهم نمودن وسایل درمان برای آنها .
 خوشبختانه کودکان مبتلا به پسیکوز خیلی ندارند ولی متأسفانه کودکان نوروتیک بسیار
 زیادند ،

مسئله داشت روانی در دانشگاه و رفتار غیرعادی دانشجویان دانشگاه :

دانشجویان دانشگاه معمولاً افراد برگزیده هر جامعه هستند . آنان غالباً از لحاظ هوش بردیگر همسالان خود برتری دارند و اغلب از لحاظ موقعیت اجتماعی و احتمالاً اقتصادی از دیگر جوانان برخوردار ترند و روی این اصل اختلال رفتار در میان دانشجویان دانشگاه شاید کمتر از جوانان دیگری که از لحاظ موقعیت اجتماعی و اقتصادی و عقلانی در سطح پایین تری قرار دارند یافت شود . با وجود این در دانشگاهها عده کمی پسیکوتیک و عده زیادی نورو تیک و تعداد قابل ملاحظه از کسانی که گاهی دچار اشکالات خفیف روانی میشوند و نیز بعضی از عوارض دیگر روانی موجود است .

هربرت کارول (Herbert Carol) در یکی از تحقیقات خود از گروهی از —

دانشجویان روستائی خواست که مشکلات و تعارضها و علل آنها برایش بنویسند . در زیر قسمتی از این مطالب بنظر میرسد :

- ۱ — مخالفت خانواده با شغل و یا حرفه ای که محصل میخواهد برگزیند .
- ۲ — تمایل با استقلال اقتصادی در مقابل میل به ماندن در منزل و علاقه به پدر و مادر .
- ۳ — میل بتفویج های متعدد اجتماعی در برابر تمایل بدرس خواندن .
- ۴ — احتیاج به پیشرفت در درس در برابر احساس بی کفایتی و عدم فهم درس .
- ۵ — ترس از ابراز شخصیت در برابر میل به خود نطائی .
- ۶ — میل به ازدواج در برابر موانع و مقتضیاتی که از انجام آن جلوگیری میکند .
- ۷ — میل به برتری جسمانی و شرکت در ورزش های مختلف در برابر محدودیتهای عضوی .
- ۸ — تسلیم و اطاعت از افراد زورگو .
- ۹ — رابطه با جنس مخالف .